

บทที่ 3

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ เขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา

3.1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในภาคกลางตอนบน มีพื้นที่ประมาณ 2,547.62 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 1,597,900 ไร่ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดอ่างทองและลพบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี

3.1.2 การปกครอง

การปกครองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ (ดูแผนที่ 3.1) มีหน่วยราชการดังนี้

(1) ราชการบริหารส่วนกลาง

หน่วยราชการบริหารส่วนกลาง ซึ่งมีสำนักงานเพื่อปฏิบัติการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทั้งสิ้น 69 หน่วยงาน

(2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

รูปแบบการปกครองและการบริหารส่วนภูมิภาคมี 2 ระดับ คือ

- ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการระดับจังหวัด จำนวน 40 หน่วยงาน
- ระดับอำเภอ แบ่งการปกครองเป็น 16 อำเภอ 209 ตำบล 1,465 หมู่บ้าน

(3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นของจังหวัดมีทั้งสิ้น 55 หน่วย แยกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 4 แห่ง และสุขาภิบาล 23 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 27 แห่ง

ตารางที่ 3-1 แสดงข้อมูลพื้นที่และจำนวนหน่วยการปกครองระดับอำเภอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลำดับที่	อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ตำบล	หมู่บ้าน	สุขาภิบาล	เทศบาล
1	พระนครศรีอยุธยา	129.32	21	119	1	1
2	ท่าเรือ	105.16	10	86	1	1
3	นครหลวง	197	12	74	2	0
4	บางซ้าย	149.3	6	53	1	0
5	บางไทร	202.12	23	136	2	0
6	บางบาล	89.1	16	111	2	0
7	บางปะหัน	120.72	17	94	1	0
8	บางปะอิน	226.89	18	148	3	0
9	บ้านแพรก	112.76	5	27	1	0
10	ผักไห่	187.19	16	126	2	0
11	ภาชี	84.33	8	72	1	0
12	มหาราช	119.1	12	58	1	0
13	ลาดบัวหลวง	215.71	7	57	2	0
14	วังน้อย	217.08	10	68	1	0
15	เสนา	203.58	17	128	2	1
16	อุทัย	188.26	11	107	1	0
รวม		2,547.62	209	1,464	24	13

ที่มา : ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ปี พ.ศ.2539)

3.1.3 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึง ซึ่งเรียกว่า ที่ราบลุ่มเตลต้า (ที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา) พื้นที่จังหวัดอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 3.50 เมตร ไม่มีภูเขา แต่มีแม่น้ำที่สำคัญ 4 สายไหลผ่าน คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำน้อย รวมทั้งมีลำคลองใหญ่น้อยจำนวนมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำในแม่น้ำลำคลองจะมีระดับสูงและท่วมปกคลุมบริเวณที่ราบลุ่มของจังหวัดพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจึงเป็นดินตะกอนแม่น้ำพัดพา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์สูง เหมาะสำหรับการเกษตร

3.1.4 สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน หรือทุ่งหญ้าสะวันนา บริเวณที่ตั้งจังหวัดเปิดรับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวไทยโดยตรง ทำให้มีฝนตกชุกประมาณ 5 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม สามารถแบ่งฤดูกาลได้ 3 ฤดู ดังนี้

- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม
- ฤดูแล้ง เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม
- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม

สำหรับลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปสรุปจากข้อมูลอุตุนิยมวิทยาในคาบ 30 ปี ได้ดังนี้

- อุณหภูมิ อุณหภูมิสูงสุดพบในเดือนเมษายน เท่ากับ 35.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดพบในเดือนมกราคม เท่ากับ 20.5 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยรายปีเท่ากับ 27.9 องศาเซลเซียส

- ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำฝนในช่วงฤดูฝนเฉลี่ยรายเดือนอยู่ระหว่าง 136.4 - 266.9 มิลลิเมตร ส่วนฤดูกาลอื่น ๆ มีฝนตกเฉลี่ยรายเดือน 9.0 - 61.8 มิลลิเมตร ปริมาณน้ำฝนในรอบปีเฉลี่ย 1,224.2 มิลลิเมตร โดยพบว่าเดือนสิงหาคมมีจำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยสูงสุดคือ 19.5 วัน

- ความชื้นสัมพัทธ์ ค่าความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยรายเดือนอยู่ระหว่าง 68.76 เปอร์เซ็นต์โดยมีค่าเฉลี่ยรายปี 74 เปอร์เซ็นต์

3.1.5 ทรัพยากรธรรมชาติ

ก. ทรัพยากรน้ำ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ดินเหนียว ดินทรายและทราย มีแหล่งน้ำที่สำคัญ ดังนี้

(1) แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง และลำน้ำต่าง ๆ แม่น้ำลำคลองสายสำคัญในจังหวัด มีดังนี้

- แม่น้ำ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่านถึง 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำน้อย และแม่น้ำลพบุรี รวมความยาวของแม่น้ำทั้ง 4 ที่ไหลผ่านจังหวัดได้ 199.5 กิโลเมตร

- ลำคลอง ลำคลองสำคัญที่ใช้ในด้านชลประทานและขนส่งสินค้ามีมากมาย ได้แก่ คลองบางบาล คลองบางปลาหมอ คลองบางหลวง คลองมหาราช คลองบางแก้ว คลองลาดชะโด คลองบางพระ-คู คลองกุฎี คลองลาดชิด คลองนาตุ คลองสระเทพ คลองพระยาบันลือ คลองขุนศรี คลองไม้พระ คลองกกแก้ว คลองร่มไทร คลองปากกระวาน และคลองน้ำเค็ม

(2) แหล่งน้ำใต้ดิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแหล่งน้ำใต้ดินที่ค่อนข้างสมบูรณ์ โดยพบที่ระดับความลึก 15.20 เมตรลงไป คุณภาพอยู่ในลักษณะค่อนข้างดี จึงมีการเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้เป็นจำนวนมาก

(3) แหล่งน้ำชลประทาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโครงการชลประทานทั้งสิ้น 13 โครงการ มีพื้นที่ส่งน้ำ 1,472,723 ไร่ และพื้นที่ชลประทาน 1,412,618 ไร่ โครงการเจ้าเจ็ดบางยี่หนเป็นโครงการที่มีที่ชลประทานมากที่สุด คือ 280,650 ไร่ รองลงมาได้แก่ โครงการนครหลวง ผักไห่ บางบาล ตามลำดับ

ข. ทวีปฮابرแร่ธาตุ

แร่ธาตุที่สำคัญได้แก่ ทราย ซึ่งมีทั้งทรายบกและทรายแม่น้ำ เป็นแหล่งวัตถุดิบในการก่อสร้างที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร และบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีดินเหนียวที่เหมาะสมกับการทำอิฐ โดยเฉพาะอิฐมอญ ซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่ง

3.1.6 ข้อมูลโครงสร้างและระบบบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจัดว่าเป็นจังหวัดที่มีโครงข่ายการคมนาคมที่ดีมากจังหวัดหนึ่ง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยได้เกือบทุกทาง ประกอบกับอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล จึงมีผลทำให้ความเจริญทางด้านคมนาคมแผ่เข้ามายังตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย ระบบทางด่วนเชื่อมกรุงเทพมหานครกับจังหวัดปริมณฑลและจังหวัดใกล้เคียง ถนนวงแหวนรอบนอกโครงข่ายทางหลวงแผ่นดินเชื่อมต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยากับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้ และภาคตะวันออก การได้เปรียบในด้านสถานที่ตั้งทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกกำหนดให้เป็นเมืองบริวารของกรุงเทพมหานคร (Satellite Town) โดยมีการกระจายการผลิตและการพัฒนาอุตสาหกรรม ให้เป็นฐานอุตสาหกรรมใหม่ รวมทั้งการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการจัดจำหน่ายระดับภาค และการพัฒนาให้เป็นเมืองศูนย์กลางระดับรอง ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงมีผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับอิทธิพลการขยายตัวทางเศรษฐกิจดังกล่าวด้วย แม้ว่าจะไม่เจริญรวดเร็วเท่าจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางของความเจริญก็ตาม

1) การคมนาคมขนส่งทางบก จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์และรถไฟของภาคกลางตอนบน โดยมีการเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียงในภาคกลางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้โดยสะดวก ดังนี้

- ทางรถยนต์ มีเส้นทางหลวงที่สำคัญผ่านไปจังหวัดในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก เส้นทางที่สำคัญ เช่น ทางหลวงหมายเลข 1 หมายเลข 32 หมายเลข 309 หมายเลข 340 หมายเลข 347 และหมายเลข 3263 เป็นต้น ทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยากลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางรถยนต์

- ทางรถไฟ มีขบวนไฟสายเหนือผ่านขึ้น-ลงวันละ 18 ขบวน และขบวนรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านขึ้น-ลงวันละ 18 ขบวน นอกจากนี้ยังมีขบวนรถสินค้าผ่านขึ้น-ลงอีกวันละประมาณ 20 ขบวน สถานีรถไฟของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีหลายสถานี ได้แก่ สถานีรถไฟบางปะอิน สถานีรถไฟอยุธยา สถานีรถไฟชุมทางบ้านภาชี และสถานีรถไฟท่าเรือ ซึ่งผู้โดยสารสามารถใช้บริการเดินทางโดยรถไฟได้อย่างสะดวกสบาย

- 2) การคมนาคมขนส่งทางน้ำ แม่น้ำที่สามารถใช้ในการเดินทางหรือขนส่งได้มี 4 สายด้วยกัน คือ
- แม่น้ำป่าสัก มีต้นกำเนิดจากจังหวัดเพชรบูรณ์ไหลผ่านจังหวัดลพบุรี สระบุรี อำเภอกำแพงเมืองฟ้าแก้ว และอำเภอนครหลวง ไหลมาบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลป้อมเพชร อำเภอพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประมาณ 52 กิโลเมตร
 - แม่น้ำน้อย เริ่มต้นจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ประตูระบายน้ำบรมธาตุผ่านจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง เข้าเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อำเภอผักไห่ ความยาว 27 กิโลเมตร มาเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอเสนา
 - แม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มต้นจากจังหวัดนครสวรรค์ถึงอำเภอบางบาล แยกเป็น 2 สายสายที่ 1 ผ่านอำเภอบางบาล อำเภอบางไทร ระยะทาง 26 กิโลเมตร สายที่ 2 ผ่านอำเภอบางบาล อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอบางปะอิน ระยะทาง 55 กิโลเมตร
 - แม่น้ำลพบุรี เริ่มต้นจากจังหวัดสิงห์บุรีผ่านอำเภอบ้านแพรก อำเภอมหาราช อำเภอบางปะหัน อำเภอพระนครศรีอยุธยา ระยะทาง 85 กิโลเมตร
 - นอกจากนั้นยังมีคลองต่าง ๆ จำนวนมากถึง 860 สาย ที่สามารถใช้สัญจรได้ดีในช่วงฤดูฝน แต่ในฤดูแล้งบางสายไม่สามารถใช้สัญจรได้

การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ

1) ไฟฟ้า

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ตั้งของสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 1 ภาคกลาง มีหน้าที่รับผิดชอบบริการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สระบุรี อ่างทอง ปทุมธานี นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว สำหรับการให้บริการใช้ไฟฟ้าในพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปี 2538 ทำได้ครบทุกหมู่บ้านแล้ว

2) ประปา ระบบประปา ในจังหวัดประกอบด้วย

ก. การประปาในเขตเมืองซึ่งอยู่ภายใต้การดำเนินงานการประปาส่วนภูมิภาค โดยจังหวัดมีที่ทำการประปา 4 แห่ง ซึ่งจำหน่ายน้ำในเขตเทศบาล 1 เขต และจำหน่ายน้ำในเขตสุขาภิบาล 8 เขตปี 2538 มีกำลังการผลิตรวม 10.65 ลูกบาศก์เมตรต่อปี

ข. การประปาหมู่บ้าน จากข้อมูลแหล่งน้ำระดับหมู่บ้านมีระบบประปาหมู่บ้านจำนวน 601 แห่ง หรือโดยเฉลี่ย 2 หมู่บ้านต่อ 1 แห่ง

3) โทรศัพท์

ในปี 2538 มีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 23,718 เลขหมาย เป็นเลขหมายที่มีผู้เช่า 22,817 เลขหมาย มีโทรศัพท์สาธารณะแบบหยอดเหรียญ จำนวน 385 ตู้ แบบใช้บัตร จำนวน 193 ตู้ โทรศัพท์ทางไกลชนบทระดับตำบล 127 ตู้ รวมแล้วมีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 705 ตู้

3.1.7 การบริการทางสังคม

การสาธารณสุข

- 1) สถานบริการสาธารณสุขของรัฐในปีพ.ศ.2538 ประกอบด้วยโรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 15 แห่ง สถานีอนามัย 206 แห่ง คลินิกตรวจโรคและหน่วยงานสาธารณสุขอื่น ๆ จำนวน 6 แห่ง
- 2) สถานบริการสาธารณสุขของเอกชน ประกอบด้วยโรงพยาบาล 3 แห่ง คลินิกแพทย์ 71 แห่ง คลินิกทันตแพทย์ 14 แห่ง สถานผดุงครรภ์ 18 แห่ง สถานพยาบาลแผนโบราณ 2 แห่ง และสถานที่ยาอายุรเวท 246 แห่ง

การศึกษา

ประชากรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาคือ มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อมีสถานการศึกษากระจายอยู่ทั่วไปทั้งของภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งสิ้น 500 แห่ง โดยแยกเป็นในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 31 แห่ง กรมสามัญศึกษา 29 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 3 แห่ง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 2 แห่ง กรมการฝึกหัดครู 2 แห่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง กรมการศาสนา 2 แห่ง และสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 422 แห่ง

การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยานับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 88 รองลงมาได้แก่ ศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 10 และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 2 ศาสนสถานที่มีอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัดในพระพุทธศาสนาจำนวน 494 แห่ง วัดร้าง 416 แห่ง ที่พักสงฆ์ 13 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม 119 แห่ง โบสถ์คาทอลิก 5 แห่ง และมีสถิต 56 แห่ง

3.1.8 ประชากร

จำนวนประชากรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2538(สามโนประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ) มีจำนวน 707,091 คน เป็นชาย 348,322 คน และหญิง 358,769 คน ความหนาแน่นของประชากรโดยรวมเท่ากับ 277 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยมีประชากรอาศัยอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยาถึง 136,017 คน อำเภอบ้านแพรกมีประชากรน้อยที่สุด และความหนาแน่นประชากรสูงสุดที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา คือเท่ากับ 1,042 คนต่อตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นประชากรที่ต่ำสุดที่อำเภอบางซ้าย คือเท่ากับ 129 คนต่อตารางกิโลเมตร แรงงาน ปี 2538 มีผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 13 ปีขึ้นไป) จำนวน 405,967 คน เป็นผู้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ 391,109 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 96.34 ของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานทั้งหมด โดยจำนวนดังกล่าวอยู่ในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 39 อาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร ร้อยละ 37 และอาชีพเกี่ยวกับการค้าร้อยละ 10 และอื่น ๆ ร้อยละ 14 ของผู้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ

3.1.9 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

โครงสร้างการผลิต

เมื่อพิจารณาโครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) พบว่า สาขาการผลิตที่สำคัญมี 4 สาขา คือสาขาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม คำส่งและคำปลีก และสาขาบริการ ซึ่งในปี 2535 สัดส่วนของสาขาทั้ง 4 สาขา รวมกันมีค่าเท่ากับร้อยละ 77.87 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด ต่อมาในปี 2536 สัดส่วนของสาขาทั้ง 4 สาขา รวมกันมีค่าเท่ากับร้อยละ 79.51 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัดและปี 2537 สัดส่วนของสาขา ทั้ง 4 สาขา รวมกันมีค่าเท่ากับร้อยละ 84.11 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาสาขาการผลิตที่มีบทบาทนำ(Leading industry) ที่พิจารณาจากสาขาการผลิตที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงในระยะเวลาที่ผ่านมา และมีส่วนแบ่งมากกว่าร้อยละ 40 ในโครงสร้างการผลิตของจังหวัด จะเห็นได้ว่าสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่มีบทบาทนำของจังหวัด ดังแสดงในตารางที่ 3-2

ตารางที่ 3-2 มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดตามราคาตลาดจำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2532-2537

สาขาการผลิต	2532	2533	2534	2535	2536	2537
1) เกษตรกรรม	2,948,896	2,127,388	2,306,458	2,730,305	2,624,319	2,737,281
- กสิกรรม	2,102,541	1,177,385	1,180,291	1,787,012	1,594,512	1,615,846
- ปศุสัตว์	406,662	453,749	605,598	368,399	420,289	477,661
- ประมง	104,816	136,267	135,349	126,564	125,413	114,319
- ป่าไม้	99	-	-	399	1	16
- บริการทางการเกษตร	134,982	123,775	129,153	137,470	132,308	145,390
- การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	199,796	236,212	256,067	310,461	351,796	384,049
2) เหมืองแร่และย่อยหิน	273,482	210,073	218,210	209,784	248,533	232,555
3) อุตสาหกรรม	2,263,799	4,171,656	10,026,665	15,897,248	21,437,953	32,952,250
4) การก่อสร้าง	632,514	956,293	994,929	1,123,730	1,146,376	1,460,494
5) การไฟฟ้าและการประปา	732,727	841,293	1,027,204	1,341,156	1,715,152	1,229,325
6) การคมนาคมและการขนส่ง	78,594	893,423	1,092,546	1,513,158	1,687,956	1,766,786
7) การค้าส่งและค้าปลีก	2,871,932	3,509,363	3,962,031	4,462,345	5,016,488	5,692,961
8) การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอื่นหริมทรัพย์	613,877	826,453	1,075,943	1,245,873	1,243,626	1,571,295
10) ที่อยู่อาศัย	790,245	843,260	883,704	969,815	1,030,742	1,093,402
11) การบริหารและป้องกันประเทศ	656,232	770,872	878,123	1,067,181	1,338,301	1,222,361
12) การบริการ	1,976,146	2,593,407	3,082,553	3,154,127	3,567,558	4,014,459
รวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (หน่วย : พันบาท)	14,544,441	17,743,481	25,548,366	33,714,722	41,058,004	53,973,169
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคน (หน่วย : บาท)	22,070	25,204	36,085	47,286	57,344	75,067

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เศรษฐกิจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน

ปัจจุบันโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดยังคงมีสาขาการผลิตที่สำคัญ 4 สาขา คือ สาขาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม คำส่งและคำปลีก และบริการ ในปี 2537 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเท่ากับ 53,973,169 ล้านบาท โดยสาขาอุตสาหกรรมมีความสำคัญมากที่สุด คิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 32,952,250 ล้านบาท สาขาคำส่งและคำปลีกมีมูลค่า 5,692,961 ล้านบาท สาขาบริการมีมูลค่า 4,014,459 ล้านบาท สาขาเกษตรกรรมมีมูลค่า 2,737,281 ล้านบาท และสาขาอื่นๆ มีมูลค่า 8,576,218 ล้านบาท ซึ่งจะเห็นว่าสาขาเกษตรกรรมมีมูลค่าลดลง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสัดส่วนของสาขาการผลิตต่าง ๆ ในปี 2537 พบว่าสาขาเกษตรกรรมมีสัดส่วนในโครงสร้างการผลิตลดลงเหลือร้อยละ 5.07 สาขาอุตสาหกรรม มีสัดส่วนร้อยละ 61.05 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มสูงขึ้น สาขาการค้าส่งและคำปลีกมีสัดส่วนร้อยละ 10.55 สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง สาขาบริการมีสัดส่วนร้อยละ 7.44 สัดส่วนดังกล่าวลดลงเพียงเล็กน้อย สาขาอื่นๆ มีสัดส่วนร้อยละ 15.89 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวลดลงเช่นเดียวกัน ดังนั้น ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขานำและสาขาหลักของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2 เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา

3.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยามีพื้นที่ประมาณ 14 ตารางกิโลเมตร ประชากร ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2541) มีจำนวน 59,291 คน ดังในตารางที่ 3-3 นับว่าเป็นชุมชนเมืองหนึ่งที่มีประชากรอยู่อาศัยค่อนข้างสูง ทั้งนี้จากการประเมินภาวะเศรษฐกิจสังคมของตัวเมือง คาดว่าในอนาคตแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรจะมีความหนาแน่นมากขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนหรือดึงดูดให้เมืองเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการได้รับส่งเสริมให้เป็นเมืองศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีผลให้พื้นที่ในเมืองและใกล้เคียงได้รับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งมีสถิติปีละไม่ต่ำกว่า 400,000 คน เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาเดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลเมืองกรุงเก่า ตั้งอยู่ในอำเภอรอบกรุง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อยกฐานะท้องถิ่นอันเป็นสุขาภิบาลเมืองกรุงเก่าเมื่อ พ.ศ. 2478 แล้ว ได้เปลี่ยนชื่อเป็นเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา แบ่งการปกครองออกเป็น 10 ตำบล โดยแยกออกเป็น

ก) ตำบลที่มีพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลทั้งหมด ประกอบด้วย ตำบลประตูชัย ตำบลหอรัตนไชย ตำบลท่าवासกรี ตำบลหัวรอ และตำบลกระมัง

ข) ตำบลที่มีพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลเป็นบางส่วน ประกอบด้วย ตำบลบ้านเกาะ ตำบลคลองสระบัว ตำบลหันตรา ตำบลคลองสวนพลู และ ตำบลเกาะเรียน

ตารางที่ 3-3 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2541

ประชากรในเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
1) ตำบลท่าवासูกรี	3,991	4,230	8,221	13.9
2) ตำบลเกาะเรียน (บางส่วน)	189	182	371	0.6
3) ตำบลคลองสระบัว (บางส่วน)	193	217	410	0.7
4) ตำบลคลองสวนพลู (บางส่วน)	647	670	1,317	2.2
5) ตำบลบ้านเกาะ (บางส่วน)	506	552	1,058	1.8
6) ตำบลกระมัง	797	796	1,593	2.7
7) ตำบลประตูลี้	9,326	9,456	18,782	31.7
8) ตำบลหันตรา	449	463	912	1.5
9) ตำบลหัวรอ	6,445	5,941	12,386	20.9
10) ตำบลหอรัตนไชย	7,018	7,223	14,241	24.0
รวม	29,561	29,730	59,291	100.0

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (พ.ศ.2541)

3.2.2 การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินในปัจจุบัน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา หรือกรุงศรีอยุธยาราชธานีเก่าของไทยที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ถึง 417 ปี แม้จะล่วงเลยมามากกว่า 600 ปี ในปัจจุบันการใช้ที่ดินในเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยายังมีความหนาแน่นของโบราณสถาน วัด ปราสาทราชวัง พื้นที่ด้านตะวันออกของเกาะเมืองเป็นย่านร้านค้าและพาณิชย์กรรม บริเวณตอนเหนือของคลองเมือง และทางตะวันตกกับตอนใต้ของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นชุมชนเกษตรกรรม มีพื้นที่สุขาภิบาลโยธาตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ประเภทของการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

1) ย่านที่อยู่อาศัย

ย่านนี้โดยส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่สองริมฝั่งคลอง และริมถนนคูทอง ซึ่งบ้านเรือนในย่านนี้มีลักษณะเป็นบ้านยกพื้น มีได้สูง คล้ายบ้านในชนบท บางหลังมีสวนโดยรอบ ที่อยู่อาศัยตอนในของเกาะเมืองมีทั้งบ้านเรือนที่เป็นบ้านพักของราชการ หน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่อาศัยด้านทิศตะวันออกของเกาะเมืองจะปะปนกับย่านพาณิชย์กรรม บริเวณเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยานั้นที่อยู่อาศัยขยายตัวมากทางด้านเหนือของถนนคูทอง ในตำบลท่าवासูกรี และตำบลประตูลี้ บริเวณนอกเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา ชุมชนหนาแน่นอยู่บริเวณริมถนนโรจนะ ซึ่งมีทั้งบ้านเรือนที่เป็นลักษณะชุมชนดั้งเดิมและชุมชนใหม่ ประเภทบ้านจัดสรร

2) ย่านร้านค้าพาณิชย์กรรม

บริเวณเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยามีร้านค้าพาณิชย์กรรมหนาแน่นมาก บริเวณตลาดหัวรอไปตามถนนอุทอง และตลาดเจ้าพรหมไปตามถนนนเรศวร ถนนอุทอง และถนนหอรตันไชย นอกจากนี้ ร้านค้าพาณิชย์กรรมได้มีการขยายตัวไปตามถนนโรจนะด้านทิศตะวันออกของเทศบาลฯ ซึ่งบริเวณนี้คาดว่าจะในอนาคตจะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วเพื่อเป็นย่านร้านค้าพาณิชย์กรรมรองรับความหนาแน่นของชุมชนปัจจุบันในเขตเทศบาลฯ

3) สถานที่ราชการ

ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ตั้งของราชการส่วนภูมิภาคจากกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ และส่วนท้องถิ่น สถานที่ราชการเหล่านี้ตั้งอยู่บนถนนสายสำคัญ คือ ถนนโรจนะ ถนนศรีสรรเพชญ์ ถนนอุทอง ถนนป่าไทน และถนนบางเขียน

4) ศาสนสถานและโบราณสถาน

กระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำลำคลองซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนและบริเวณภายในของเกาะเมือง ศาสนสถานและโบราณสถานซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ วัดพระราม ภูเขาทอง วัดโลกยสุธาवास วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพุทธโรศวรวิทย์ วัดหน้าพระเมรุ คุ้มขุนแผน เพนียดคล้องช้าง

5) สถาบันการศึกษา

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นสถานศึกษาในเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยานับว่ามาก รองจากจากย่านพักอาศัย สถานศึกษาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมถนนอุทองใกล้กับศาสนสถาน ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา เทศบาลและเอกชน

6) พื้นที่อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่รองรับการเกษตรและเพื่อที่อยู่อาศัย ได้แก่ โรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงทำอิฐ ซึ่งอยู่บริเวณโดยรอบชุมชน และนอกจากนี้บริเวณเกาะเมืองมีโรงงานสุราขนาดใหญ่แต่ได้มีโครงการย้ายออกแล้ว เพื่อสนองโครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์

7) พื้นที่สวนสาธารณะ

ภายในเกาะเมืองมีสวนสาธารณะอันเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สำคัญของชาวเมือง ได้แก่ บึงพระราม และสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ยังมีสนามกีฬาากลางของจังหวัดตั้งอยู่นอกเกาะเมือง

แผนพัฒนาการใช้ที่ดินในอนาคต

จากการที่เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็วโดยรอบ และยังเป็นจังหวัดที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาหลัก 8 ประการ(สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2536) ได้แก่

- 1) การพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยว
- 2) การพัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ควบคุมมลภาวะได้
- 3) การพัฒนาเกษตรกรรม และพัฒนาชนบท

- 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมของจังหวัด
- 5) การพัฒนาการบริหารราชการให้มีขีดความสามารถรองรับความเจริญของจังหวัด
ในอีก 10 ปีข้างหน้า
- 6) การพัฒนาชุมชนใหม่ และที่พักอาศัยรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล
- 7) การพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางคมนาคม และศูนย์กลางพาณิชย์กรรม
- 8) การพัฒนาคุณภาพประชากรเพื่อรองรับความเจริญและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

จึงทำให้ภาพรวมของโอกาสที่ศูนย์กลางของจังหวัด คือ เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยามีโอกาสการเติบโตทางด้านการใช้ที่ดินสูง แต่เนื่องจากการที่มีปัจจัยจำกัดที่สำคัญที่ทำให้การขยายตัวการใช้ที่ดินมีแนวโน้มต่ำ คือ ปัจจัยด้านกายภาพที่เกาะเมืองมีแม่น้ำล้อมรอบ และการประกาศขอบเขตโบราณสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดเป็นโครงการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ในพื้นที่ 1,810 ไร่ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- เพื่อเป็นการรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมให้มีความมั่นคงถาวร
- เพื่อเป็นการเชิดชูและส่งเสริมให้ศิลปวัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรม ภูมิกรรม จิตรกรรม ตลอดจนโบราณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเคยเป็นราชธานีของไทยที่มีความเจริญรุ่งเรืองอันยาวนานถึง 417 ปี
- เพื่ออนุรักษ์ให้เป็นแหล่งสำหรับศึกษาความรู้ในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญยิ่งของชาติ
- เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่และประกาศความเจริญรุ่งเรืองของชาติในอดีตให้ชาวโลกได้รับรู้
- เพื่อป้องกันการบุกรุกและทำลายแหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดีของชาติ
- เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
- เพื่อเป็นการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจกับประชาชนทั่วไปให้เกิดความรัก ความหวงแหน ตลอดจนเกิดความเข้าใจในความเป็นมาของชาติ มีแนวทางดำเนินการ คือ
 - พื้นที่โบราณสถานที่มีความสำคัญสูงสุด ประกอบด้วย พระบรมมหาราชวังพระอารามหลวง และซากอาคารสถานที่ที่สำคัญในอดีตมากมาย ให้ดำเนินการโยกย้ายหรือรื้อถอนอาคารที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป
 - พื้นที่สวนสาธารณะในสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ เป็นโบราณสถานอันดับรองที่จะต้องปรับปรุงการพัฒนาเชิงกายภาพของสวนสาธารณะ
 - พื้นที่ส่วนบริหารราชการและการท่องเที่ยว ได้แก่ บริเวณศาลากลางเดิมจนถึงด้านหลังคุ้มขุนแผน จะปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับนักท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ
 - พื้นที่หมู่บ้านศิลปหัตถกรรมบริเวณวิทยาลัยเกษตรกรรมเดิมจะรวบรวมพื้นที่หมู่บ้านผลิตสินค้าพื้นเมืองต่าง ๆ มารวมกันเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมของอยุธยา และเป็นรายได้แก่ผู้ผลิตด้วย
 - พื้นที่ส่วนบริหารอุทยานประวัติศาสตร์ฯ เป็นสำนักงาน ห้องปฏิบัติการ ฯลฯ ของเจ้าหน้าที่

- พื้นที่ชุมชนใหม่ เป็นพื้นที่จัดสรรรองรับบ้านพักอาศัยที่ปลูกสร้างอย่างไม่เป็นระเบียบในเขตอุทยานฯ ปรวมอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดให้ทางด้านตะวันตกของสวนสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ซึ่งเป็นที่ว่าง สะดวกต่อการจัดระเบียบของชุมชนใหม่
- พื้นที่ชุมชนเดิม ได้แก่ พื้นที่ชุมชนที่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์เพื่อให้คงการอยู่อาศัยแต่ต้องควบคุมการปลูกสร้างอาคาร
- พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ฯ ในอนาคต เป็นการเตรียมการขยายเขตอุทยานประวัติศาสตร์เข้าไปในพื้นที่โรงงานสุราอยุธยาที่จะถูกโยกย้ายออกไป

จากการกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์ มีผลทำให้เกิดโครงการก่อสร้างศูนย์ราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปยังนอกเมือง เนื่องจากศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นศูนย์รวมส่วนราชการ ตั้งอยู่ในเขตโครงการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์ซึ่งกรมศิลปากรมีโครงการที่จะบูรณะซ่อมแซมปฏิสังขรณ์สถานที่ต่าง ๆ ให้เป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว ประกอบกับในปัจจุบันสภาพอาคารของศาลากลางจังหวัดฯ ชำรุดทรุดโทรมเป็นอันมาก จากการกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ฯ เป็นผลให้เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาโดยเฉพาะบริเวณเกาะเมืองมีโอกาสการขยายตัวทางด้านการใช้ที่ดินต่ำ เป็นการขยายตัวด้านความหนาแน่นในที่ว่างระหว่างพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์แล้วในปัจจุบัน เช่น บริเวณเกาะเมืองด้านตะวันออกและในชุมชนชนบทโดยรอบ การขยายตัวของชุมชนมีแนวโน้มขยายตัวทางด้านที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมไปยังทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 309 (ถนนโรจนะ) และทิศตะวันตกบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3412 ไปจนถึงทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 309 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาทั้งทางด้านระบบคมนาคมและระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่าง ๆ สูง

จากการที่เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร มีการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วโดยรอบ ประกอบกับเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วเรื่องการใช้ที่ดิน กล่าวคือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาหลักอันได้แก่ การพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวและเป็นชุมชนใหม่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นต้น จึงทำให้โอกาสที่ศูนย์กลางของจังหวัดคือเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยามีโอกาสการเติบโตทางประชากรเป็นไปได้สูง แต่จากการที่ภายในพื้นที่เทศบาลหรือภายในเกาะเมืองได้จัดเป็นพื้นที่อนุรักษ์และพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ ดังนั้น ทิศทางการขยายตัวทางการใช้ที่ดินและประชากรคาดว่าจะมีการขยายตัวต่ำ เพราะมีการควบคุมการก่อสร้างซึ่งจะต้องไม่ทำลายลักษณะทางประวัติศาสตร์และทัศนียภาพของเกาะเมือง ทำให้โอกาสของการขยายตัวทางด้านการใช้ที่ดินและประชากรออกไปสู่พื้นที่นอกเขตเทศบาลฯ อันได้แก่ พื้นที่ภายในผังเมืองรวม รวมทั้งสุขาภิบาลอยุธยา เป็นไปอย่างรวดเร็วและอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูง

3.2.3 ประชากร

ประชากรในปัจจุบัน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรมากที่สุดของภาคกลางตอนบน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 270 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุด คือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีความหนาแน่น 930 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2536) เนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานเดิม การคมนาคมสะดวก และมีชุมชนเมืองที่สำคัญ คือ เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา

เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ปัจจุบัน(2541) มีประชากรตามทะเบียนราษฎรจำนวน 59,291 คน นอกจากนี้ ในเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยามีประชากรกลุ่มใหญ่เป็น (day-time population) ได้แก่ ประชากรในสถาบันการศึกษาที่ส่วนใหญ่ใช้เวลาใดเวลาหนึ่งในสถาบันการศึกษาจำนวนประมาณ 35,000คนและ ประชากรนักท่องเที่ยวซึ่งเข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม แหล่งธรรมชาติศึกษาและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนใหญ่เดินทางมาในลักษณะมาเช้ากลับเย็น ในปีงบประมาณ 2536 มีนักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวชมถึง 506,642 คน (หรือ 1,388 คน/วัน) เป็นชาวต่างชาติร้อยละ 50 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ดังตารางที่ 3-4 ที่แสดงให้เห็นถึง ความเปลี่ยนแปลงของประชากรในเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535-2537

ตารางที่3-4 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535-2537

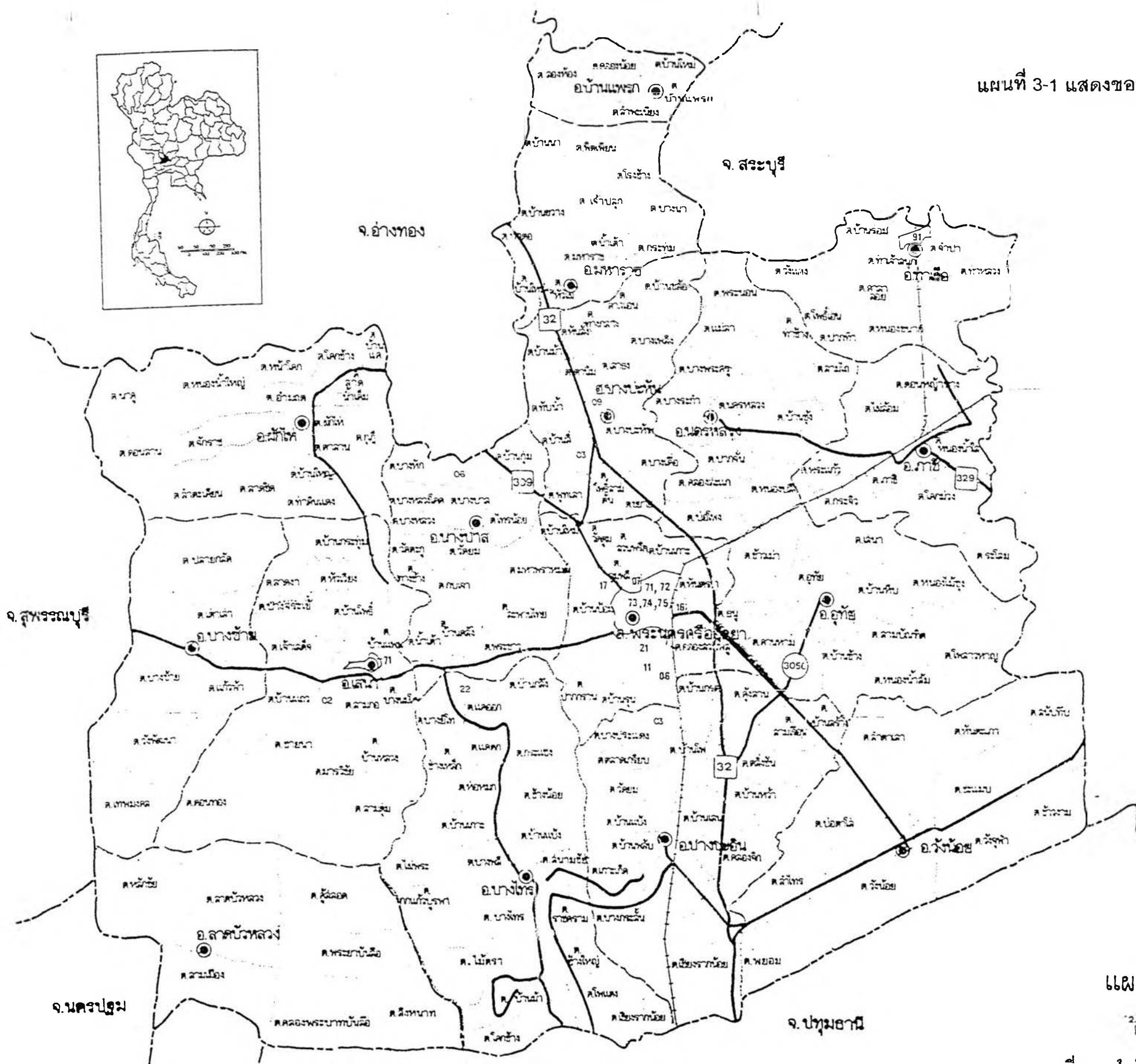
จำนวนประชากร	รวมทั้งเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา		
	ชาย	หญิง	รวม
ปี 2535	33,940	34,976	68,916
ปี 2536	34,657	35,776	70,433
ปี 2537	35,162	36,454	71,616
ปี 2538	34,656	35,967	70,623
ปี 2539	30,324	30,314	60,638
ปี 2540	30,144	29,749	59,893
ปี 2541	29,561	29,730	59,291

ที่มา : สัมภาษณ์ประชากร สำนักงานสถิติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2.4 สภาพเศรษฐกิจ-สังคมของเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา

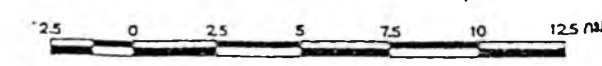
ความเป็นไปได้เศรษฐกิจของเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยาโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับสาขาการค้าและบริการเป็นหลักเนื่องจากเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการที่สำคัญของจังหวัด รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการค้าบริการ การท่องเที่ยว และสถาบันการเงิน สำหรับการท่องเที่ยวนั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2533 ให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในสิบเอ็ดจังหวัดท่องเที่ยว นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เสนอให้เป็นจังหวัดศูนย์กลางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน สาขาอุตสาหกรรมมีความสำคัญรองลงมาเนื่องจากสภาพสังคมได้เริ่มเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้นเพราะว่าชุมชนเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา และบริเวณโดยรอบมีศักยภาพและปัจจัยที่เอื้ออำนวยในการประกอบการด้านอุตสาหกรรม เช่น ระยะเวลาใกล้กรุงเทพมหานคร ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการสมบูรณ์แบบ รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้เป็นนิคมอุตสาหกรรมในหลายๆ พื้นที่ในจังหวัด

แผนที่ 3-1 แสดงขอบเขตพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

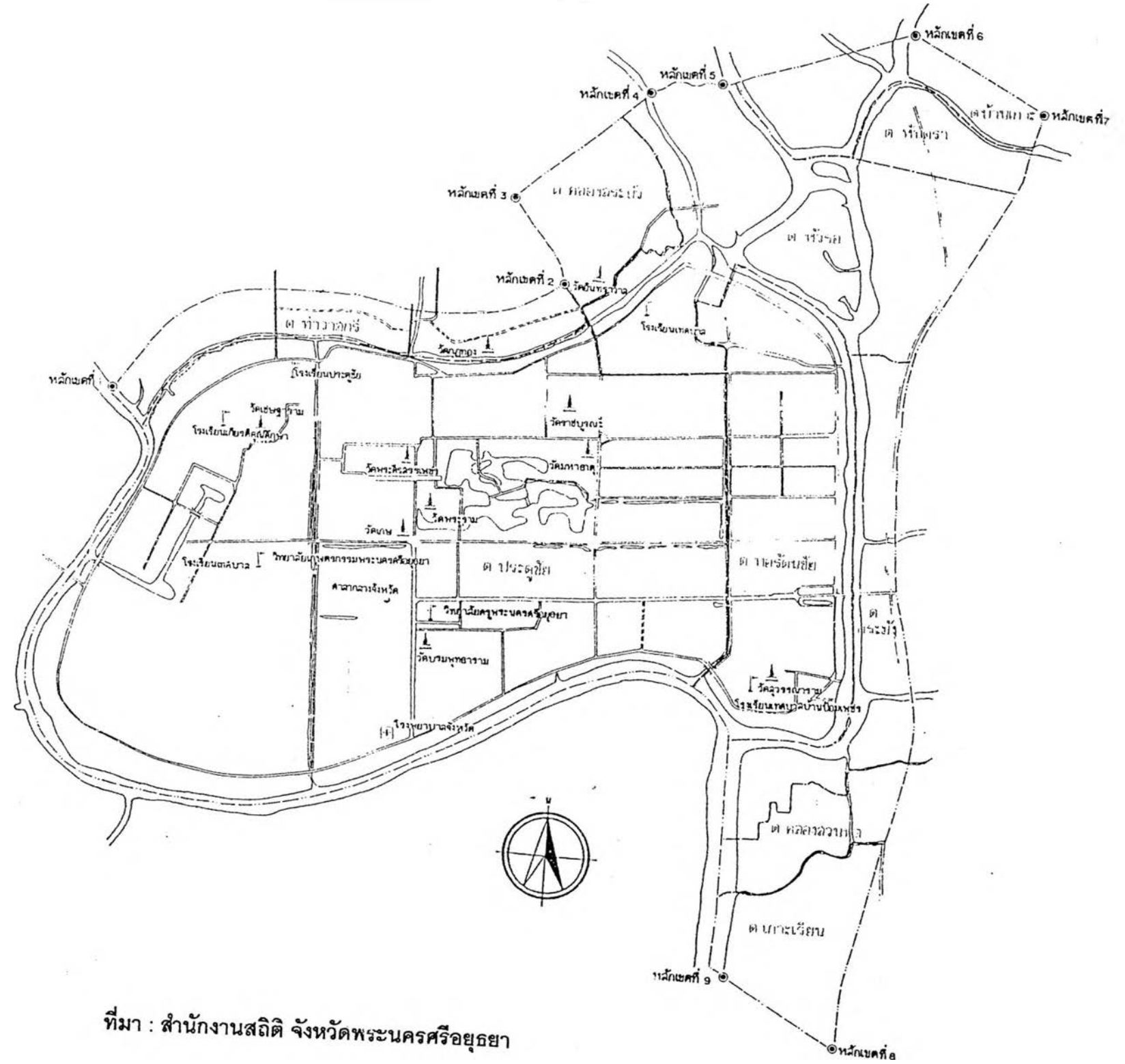
ตำบลในเขตเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา	
71 ค.หอรัตนชัย	72 ค.ท่าราชวรฤทธิ
73 ค.เกษม	74 ค.ประจักษ์
75 ค.วิฑูร	
ตำบลในเขตเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา เขตรอบนอก	
06 ค.เกาะเรียน	07 ค.คลองสระบัว
08 ค.คลองสวนพลู	09 ค.บ้านเกาะ
10 ค.หันตรา	
ตำบลในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา	
06 ค.เกาะเรียน	07 ค.คลองสระบัว
11 ค.คลองสระเกศ	16 ค.ไผ่สีสุก
17 ค.อุทุมพรพิสัย	21 ค.บ้านแพรก
ตำบลในเขตเทศบาลตำบลหรือ	
91 ค.หันเรือ	
ตำบลในเขตอำเภอบางบาล	
22 ค.บ้านไผ่	
ตำบลในเขตอำเภอบางปะอิน	
06 ค.บางระจัน	
ตำบลในเขตอำเภอบางปะอิน	
03 ค.ขวัญเมือง	09 ค.บางบาล
ตำบลในเขตอำเภอบางปะอิน	
03 ค.ชนบทหลวง	
ตำบลในเขตเทศบาลเมืองเสนา	
71 ค.เสนา	
ตำบลในเขตอำเภอเสนา	
02 ค.สันติสุข	

แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : สำนักงานสถิติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

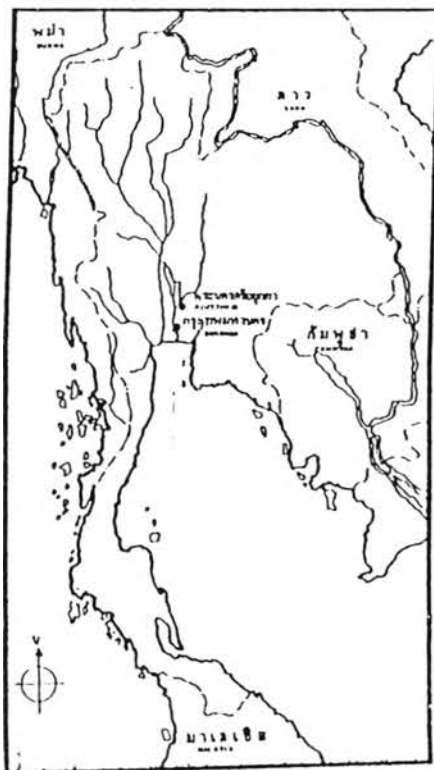
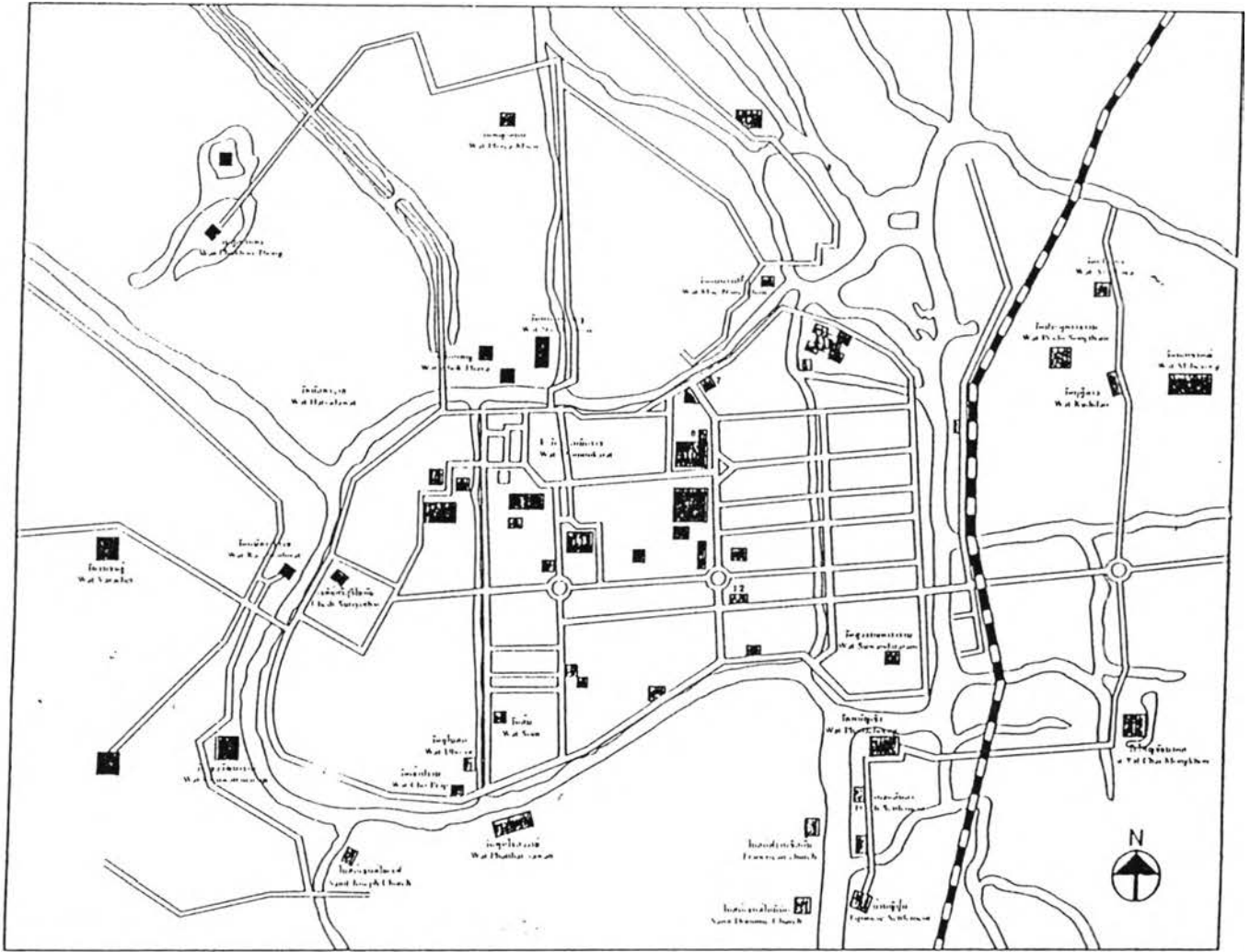
แผนที่ 3-2 แสดงขอบเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา

ที่มา : สำนักงานสถิติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนที่ 3-3 แสดงแผนที่ตั้งโบราณสถานสำคัญ ภายในและภายนอกเกาะเมือง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : สำนักงานสถิติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนผังแสดงที่ตั้งโบราณสถานสำคัญ
ทั้งในและนอกเกาะเมืองอยุธยา

- 1 พระราชวังโบราณ
- 2 วัดพระศรีสรรเพชญ์
- 3 วิหารมงคลมพิตร
- 4 วัดโลกยสุธา
- 5 วัดเชษฐาราม
- 6 วัดพลับพลาไชย
- 7 วัดราชประดิษฐฐาน
- 8 วัดเสนาสนาราม
- 9 วัดมหาธาตุ
- 10 วัดราชบูรณะ
- 11 วัดพระราม
- 12 วัดขุนเมืองใจ
- 13 พระราชวังจันทร์เกษม